

École Doctorale Régionale en Sciences
Sociales

*Directii și teme de cercetare în
studiile de gen din România*

Atelier

Colegiul Noua Europă
București
5 iulie 2002

Volum coordonat de
Ionela Băluță
Ioana Cîrstocea

Colegiul Noua Europă

Redactor: Irina Vainovski-Mihai

SERIA DE PUBLICAȚII RELINK

Direcții și teme de cercetare în studiile de gen din
România

Copyright © 2003 – École Doctorale en Sciences
Sociales. Europe Centrale și Colegiul Noua Europă

ISBN 973-85697-5-3

DESPRE STUDIILE DE GEN LA TIMIȘOARA

REGHINA DASCĂL

Atelierul organizat la Colegiul Noua Europă cu privire la predarea studiilor de gen în universitățile românești mi s-a părut în primul rând o inițiativă extraordinară de bine contextualizată. Asistăm în lumea contemporană, în lumea post-septembrie, la o recrudescență probabil previzibilă a reacționarismului, la un adevărat asalt împotriva liberalismului libertăților, al multiculturalității, la o demonizare a lui *political correctness*, care fără îndoială începuse pe alocuri să manifeste toate simptomele unei ideologii abuzive și îngrăditoare.

România depășește cu greu faza pre-feministă, minimalismul civic este o situație agravantă, patriarhalismul este sistemic, formatorii de opinie încă meditează asupra statutului non-uman al femeii. Societatea românească este una în care prezervarea tradiției neamului are o agendă anti-feministă transparentă, unde violența împotriva femeii este departe de a fi tratată ca un atac asupra libertăților și drepturilor fundamentale ale omului, unde discursul jurnalistic are cel mai adesea conotații senzaționaliste și frivole când abordează violența împotriva femeilor sau diversele cazuri de discriminare politică sau economică, unde Biserica – una dintre cele mai creditate instituții naționale – este esențialmente anti-feministă, propagând mesajul aservirii femeii, care e în primul rând definită prin instrumentalitatea ei și nu prin verticalitatea

subiectului, o instituție care în manieră burke-iană sfătuiește femeile să-și iubească aservirea și marginalizarea, conformismul, sacrificiul de sine, obediența, dependența și existența prin bărbat și copii. Avem aici mesajul dintotdeauna al patriarhilor, cei trei „K” ai social-naționalismului german (*Kinder, Küche, Kirche*) sau „mistica feminină” a Americii, de fapt a lumii occidentale postbelice, o lume în care încă se admite de către autorități că violența împotriva femeilor nu este o prioritate pentru statul român, adevăratele priorități fiind drepturile sociale și economice (*Raportul național asupra statutului femeilor în România între 1980-1994*). Societatea românească este încă o societate în care intelectualii de prestigiu pun semnul egalității între feminism și stângismul radical, evocator al comisarilor comuniști și al lagărelor de concentrare, cu o ideologie țintind către inginerie socială, periculoasă pentru tradiție și ordine socială; o societate cu o piață intelectuală în care ideile feminismului radical au fost dezavuate dacă nu demonizate prin traducerea unei cărți precum cea a lui Edward Behr *O Americă înfricoșătoare*, deși la ora publicării cărții lui Behr textele unor feministe celebre ale celui de-al doilea val – Andrea Dworkin, Gloria Steinem sau Mary Daly – erau inaccesibile cititorului român.

Ideea de a preda studii feministe la Timișoara nu a fost evident întâmpinată cu entuziasm, ci mai degrabă cu o curiozitate ușor amuzată și cu multă precauție. Cum subversivitatea a fost în istorie o strategie adesea îmbrățișată de femeile cu vederi emancipaționiste, sub semnul ei am funcționat și noi o vreme, adică sub diverse ‘Umbrele’ mai bine văzute, mai respectabile din punct de vedere academic: cea mai caraghioasă a fost cea de „autori fundamentali”, curs opțional în cadrul căruia unul dintre colegii mei, cunoscut critic și publicist de mare talent, predase înainte tocmai acei

autori care devin prin prisma ginocriticismului din anii '70 adevărate *bêtes noires* pentru critica feministă, precum D.H. Lawrence sau James Joyce. Peste doi ani iată-ne mult mai curajoși: avem curs opțional cu titlatură acceptată de „Introducere în feminism” la anul terminal de la Facultatea de Litere și în cadrul programului de masterat al Catedrei de Limbă și Literatură Engleză – *Studii de Anglistică și Americanistică: Traductologie* predau „Dificultăți de traducere a discursului feminist”.

În același timp și oarecum pe post de suport instituțional pentru cursurile de studii feministe, am înființat și Centrul de Studii Feministe de pe lângă Universitatea de Vest din Timișoara în ianuarie 1999, cu statut de ONG și filială a Societății Române de Studii de Anglistică și Americanistică, afiliat la rândul său la ESSE – European Society for the Study of English. Scopul primordial al Centrului este acela de a promova predarea studiilor de gen, de a milita pentru introducerea acestei discipline în curriculum-ul academic ca o disciplină de sine stătătoare și evident promovarea politicilor și strategiilor de vizibilizare a femeilor în sfera academică, precum și a principiului parității de gen în conducerea universităților și a departamentelor Ministerului Educației.

Traducerea literaturii feministe a fost de la început un țel de primă mărime pentru Centrul nostru, deocamdată materializat prin traducerea a două titluri în colecția *Studii de gen* (coordonată de Mihaela Miroiu) a editurii Polirom: *Revoluția interioară* de Gloria Steinem (traducătoare Anca Pârvulescu și Voichița Năchescu) și *Războiul împotriva tăcerii* de Andrea Dworkin în traducerea autoarei prezentului articol.

Am organizat mini-conferințe, simpozioane pe teme viu disputate precum postmodernism și feminism, identități feminine, feminismele contemporane, gen și naționalism, am

participat la dezbateri radiofonice și televizate despre drepturile femeii, discriminare, violență domestică. În anul 2002 am inițiat și o revistă internațională de specialitate *Gender Studies*, o revistă cu caracter interdisciplinar, al cărei prim număr apărut la Editura Universității de Vest se bucură de contribuțiile unor cunoscuți cercetători în domeniu din Ungaria, Ucraina, Franța, Spania, Marea Britanie, SUA, România.

Un alt aspect fundamental al predării studiilor de gen la universitatea noastră este acela al estompării cezurii practicate în multe medii academice între academism și activism, o despărțire care ni se pare profund pernicioasă pentru mișcarea feministă. Nu la multă vreme după inițierea Centrului am devenit membri și consultanți pentru APFR – Asociația pentru Promovarea Femeilor din România.

Am fost activ implicate în campania desfășurată de asociație în cadrul proiectului *Rupeți Tăcerea* – o campanie complexă vizând în primul rând conștientizarea fenomenului violenței împotriva femeilor ca problemă a întregii societăți, proiect în care au fost antrenate autoritățile locale, mass-media, au fost organizate marșuri, s-a creat o linie telefonică de urgență pentru victimele abuzului sexual sau ale violenței domestice, s-a oferit din partea voluntarilor și colaboratorilor organizației consultanță juridică, medicală, psihologică gratuită, s-au înaintat petiții, s-au strâns semnături, s-au promis și realizat două adăposturi cu fonduri din partea municipalității. Am făcut parte din grupul de lobby al acestei campanii dar și al unui alt proiect interesant propus de APFR – proiect euroregional de data aceasta, susținut financiar de către Centrul Euroregional pentru Democrație – *Together in Politics* (proiect în care deocamdată au fost atrași ca parteneri organizații de femei din Voivodina, Serbia, urmărindu-se ca în viitor să participe și parteneri din Ungaria) cu scopul declarat de a atrage femeile

în politică, în administrația publică, de a le pregăti pentru a deveni voci puternice în sfera publică, de a milita pentru paritate de gen în sfera decizională.

De ce studii feministe în universități? Feminismul a fost de-a lungul timpului definit mai ales ca anacronism și cel mai adesea în termenii opozițiilor binare: bărbați/femei, tradițional/modern, profesie/familie (cu implicația evidentă că emanciparea femeilor de la rolurile tradiționale prescrise pentru ele de patriarhi ar conduce la dizolvarea familiei, a civilizației înșăși – cf. Fukuyama –, precum și o serie de gânditori contemporani demni continuatori ai nefericitului Otto Weininger, autor al cărții *Sex și caracter* – recent tradusă și apărută la editura Anastasia). Cei care cred în vocația de teorie critică a feminismului sunt convinși că asemenea configurații conflictuale ar trebui să intre mai degrabă în dialog decât să se străduiască să se anuleze reciproc.

The American Psychological Association a publicat recent un studiu ale cărui concluzii au fost că feminismul a sporit cu adevărat oportunitățile pentru femei pe linie socio-profesională mai ales, dar în același timp nu le-a oferit în aceeași măsură încrederea necesară pentru a-și putea controla cu adevărat viața. În continuare femeile se simt frustrate, dominate, neapreciate, în continuare se simt covârșite de responsabilități domestice, de un statut inegal în relațiile cu bărbații. Cu toate acestea nerăbdarea unora de a „juca tontoriiul pe mormântul feminismului” nu face decât să-i sublinieze cu și mai multă energie relevanța constantă, sau cum ar spune feminista britanică Maureen Freely atunci când se referă la reacțiile tipice la feminism înțeles ca ideologie radicală vindicativă:

You could pick up a paper on Monday and find out that feminism was dead. On Tuesday you could read that

feminist infiltration of certain industries was so great that no man could hope ever to rise above the rank of secretary. On Wednesday you could discover the future for men looked bright again, because the new women executives would never call themselves feminists. On Thursday you could read that feminism was pushing men out of family life – only to find out on Friday that feminism had betrayed women because, really, they wanted their husbands to be breadwinners.¹

Avem convingerea că lumea academică nu poate trăi într-un fosilizant și alienant turn de fildeș și că nu poate să refuze intersectarea cu realitatea existenței la genul feminin și aici vorbim de necesitate și nu de opțiune.

Întâlnirile noastre de acum înainte vor trebui să inițieze mai multe discuții despre cum se raportează teoria la acțiune, despre probabilitatea ca activismul și academismul să se sporească reciproc, despre posibilitatea ca feminismul, asemeni oricărei mișcări revoluționare, să nu-și piardă din eficiență și adresabilitate o dată cu recunoașterea inoportunității utopiilor. Cred în ceea ce Lynn Segal numește *the legacy of feminism*: străduința de a continua să relaționăm culturalul și personalul la realitățile economice și politice, oricât de precară și dificilă s-ar dovedi o asemenea întreprindere.²

¹ „British Feminists Make their Mark”, în *The Guardian Weekly*, January 11, 1998.

² Lynn Segal, *Why Feminism?*, Cambridge, Polity Press, 1999, p. 232.